

• P E R T S O N A I A •

Alizia Casanova Gomez

«Leningraden ginen neskatiloi errenditzeko eskatzen ziguten alemanek»

Gerrako haurra *Habana* itsasontzian sartu zuten 1937an, Espainiako Gerra Zibiletik ihesi. Errusian, Lehen Mundu Gerrak harrapatu zuen eta han Leningradeko (gaur egungo San Petersburgo) blokeo beldurgarria ezagutu zuen. 1961ean, Kubara heldu zen Barakaldoko haurra, bizi berri bat eginez Habanan.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

Hamar eta erdietan ginen etortzekoak, baina, horra!, hamabi eta erdiak ere gainean. Barkatu, andrea! Kubatarren orduan gatoz...

Bai, ongi etorri, berandu etorriagatik ere. Kubako ordua... Ni oso pozik naiz kubatarren artean, ez dut arrangurarik, bikainak dira, baina garaiz ibiltzeari dagokionean kubatarra ez da zuzena. Baina esan, esan, zer jakin nahi zenuten?

Alizia Casanova Gomez zaitugu.

Bai, Barakaldokoa, Sestao ondokoa. 1925eko uztailaren 8an jaio nintzen. Urte mordoa, horratik! Beldurtzeko moduko urte zakukada! 11 urte arte bizi izan nintzen han. Urte gutxi, aukeran. 1925eko uztailaren 8an jaioa, alde egin behar izan nuen 1937ko ekainaren 21ean. Gerra garaia zen Espainian, eta Frantziara eta Ingalaterrara ari ziren sasoi hartan haurrak bidaltzen. Horretan zen gure ama ere, ni Frantziara edo Ingalaterrara bidaltzekotan, baina aitak ezetz. Izan ere, gure aita... aita santua baino aita santu zaleagoa zen, Fidel baino Fidel zaleago, eta Marx baino marxistago. "Ez, Sobiet Batasunera bidaliko dugu!", esan zuen. Eta Sobiet Batasunera bidali ninduen. Gorriak ikusi ditut bizitzan... Bi espedizio handi izan ziren orduko hartan: euskaldunak, batetik, eta asturiarrak, bestetik. Euskaldunok ez genuen zori onik izan. Ez zegoen Sobiet Batasunaren eta Espainiaren arteko harremanik eta, beraz, gu jaso behar gintuen ontzia Frantzian geratu zen, zain. Eta gu, *Habana* ontzian sartu eta Frantziara! Hara heldu... eta sobietar ontzirik ez. Eta hantxe izan ginen gu, zain, batek daki zenbat denbora. Frantziarrak berak gu portuan edukitzen nazkatu ziren arte. Orduan, kargaontzian sartu gintuzten, *Southampton* zuen izena itsasontziak, eta Errusiara. Galdetu niri zer jan nuen atzo, eta ez naiz oroitzen. Baina konutuok bai, ez ditut ahaztekoak.

Southampton kargaontzia...

Bai, narras-narras joan ginen, zerrien pare, hantxe sotoan, denak pilatuta, Leningrad-raino! Asturiarrek guk baino zori hobea izan

-30 gradu

"1945ean, gerra amaitu zenean, 'ahal duenak ahal duena' izan zen hura. Leningradeko blokeoa ikaragarria izan zen. 1941-42ko neguak harrapatu ninduen han. Blokeoak 1944 arte iraun bazuen ere! Gogoratzen naiz, ogia ematen zigutela, ogi pusketa bat. Orga batean zekarten ogia, aurretik astoa. Zer gertatu zen, ordea? Astoa jan zutela, gosearen gosez, eta orga erre zutela, su egiteko, nola edo hala berotzeko... Leningraden ez zen egurrezkorik ezer geratu, dena erre genuen, sutarako, berotzeko. Zerpeko 30 gradutan bizi izan ginen!".

Nortasun agiria

Alizia Casanova Gomez (Barakaldo, 1925). 11 urte zituela utzi zuen sorterrria, eta ez da harrezkero bertan bizi izan, ez bisitan itzuli ere. Gerrako haurra da, 1937an *Habana* itsasontzian Frantziara abiatu eta Sobiet Batasunera iritsitakoa. Bigarren Mundu Gerrak harrapatu zuen han, Leningradeko blokeoko gosea eta hotza. Medikuntza ikasi zuen Moskun 1947tik 52ra, eta bertan ezkondu. Kuban zen 1961ean, senarrari (sobietar militarra), jarraika. Hantxe egin du harrezkeroko bizimodua. Sobiet Errepublika Sozialisten Batasuneko Gobernuak emandako domina eta agiria ditu Leningradeko defentsa heroikoan parte hartu zuelako errekonozimendu.

zuten: Frantziara heldu zirenean zain zeukaten sobietarren ontzia. Hartu eta eroso antza eramane zituzten Sobiet Batasunera. Gero, han, barre eta iseka egiten ziguten: "Zerriak ere ez dituzte horrela ekartzen. Kar, kar...".

Barakaldoko bizimoduaz zer oroitzapen duzu?

Aitaz oroitzen naiz, maite-maite-maitea nuen. Biak maite nituen ikaragarri: bai aita eta bai ama. Barakaldon, Tribu Modernoan bizi ginen. Izen horixe zuen, aizu! Tribu Modernoa. Etxe txiki mordo bat zen, denak berdinak. Eta handik gora, baratzeak ikusten ziren. Gure etxeko ataritik gora begira jarri eta aita ikus nezakeen, baratzean lanean. Aita hil zenean -amak kontatuta dakit-, nire izena besterik ez zuen esaten: "Alizia, Alizia, Alizia...". Frontean egon zen, eta, nonbait, hiltorian, etxera bidali zuten. Odola zeriola hil zen, etxean, gerra ostean. Bautista Casanova nuen aita, Josefa Gomez ama. Neba bat izan nuen, ni baino zaharragoa. Hila da. Gerra garaian, haurrak halako adin bat arte baino ez zituzten kanpora bidaltzen. Zaharrenetakoa izan nintzen ni. Neba etxean geratu zen, amaren ondoan.

Eta zu, *Habana* ontzian...

Bai, sufritzen beti. Hara, ontzian bertan hasi nintzen sufritzen, portutik irteten ari ginela. Ilunabarra zen, eta gero eta ilunago, eta gero eta ilunago, eta ni, ontzian, amari eta nebari begira eta agurka. Hantxe hasi nintzen sufritzen. Ontzian dena zen tristura, haurrak negar eta negar ari ginen. Arin joan ginela iruditzen zait, baina denak negarrez, ahal zen lekuan jarrita edo etzanda. "Zertan etorri ote naiz? Zertan bidali ote naute?". Eta sufrimendua eta tristura... Baziren haurrak

senide zirenak, bi eta hiru senide, bata bestearekin borrokan ere bai. Ez nuen inorekin hitz egiten, kokorikatu eta negar eta negar eta negar, ez zen besterik. Frantziatik Sobiet Batasunerako bidaia luzeagoa izan zen. Eta, kargaontzian, berdina zen giroa. Euskaldunak ziren hangoak. Nire kasua ez da bakarra, asko izan ziren lehenengo *Habanan* eta gero *Southampton* ontzian sartu zirenak.

Leningrad jo genuen arte, bidaia handia. Ekainean irten ginenean 11 urte nituen. Itsasoan bete nituen 12.

Leningrad.

Leningraden, ondo! Hori bai, esango dizut: sobietarrak ondo baino hobeto portatu ziren gurekin. Jakin beza jendeak. Esan beza. Ondo baino hobeto portatu ziren. Jendea

Kilikatu Kultura, klikatu euskaraz!

www.gernika-lumo-
euskaraz.com

gure zain zegoen. Kargaontzian opil moduko bat –“ricci” esaten zioten– ematen ziguten gosaritan, beste bat bazkarian, beste bat aforian. Ikaragarria! Leningrad, ezin hobeto. Oso, oso, oso, oso ondo. Han taldetan banatu gintuzten: Jerson, Jarkov, Odesa, Ukraina... Ni Kievera bidali ninduten, Krimeako hiriburura, Itsaso Beltzean. Ondo jaten genuen, errusiera erakusten ziguten, oso ondo zaindu gintuzten. Zeruan ditut sobietarrak, alemanak ez bezala. Lehengo batean, etxe atarian jarrita nengoela, han non igarotzen den kubatar mulato bat, hizketan, txor-txor-txor. Alemanez ari zen andre-gizon batzuekin. Etxe atariko landareak lorez mukuru ageri ziren, loretan lore!, eta kubatarrak galdetu zidan ea andre-gizon haiei barrura sartzen utziko nien, loreak ikusten. “Bai, jakina! Nongoak dira?”. “Alemanak”. “Faborez, esaiezu oraintxe bertan alde egiteko, alemanek gerran gorriak ikusarazi zizkidatela-eta. Leningradeko blokeoa bizi izan nuen!”. Eta mulatoak: “Arrazoi duzu”. Eta hitz egin zuen andre-gizon haiekin eta aldendu ziren. Ez dut alemanekin ezer nahi, gorroto ditut.

Sobietarrak maite.

Bai. Krimean ezin hobeto hartu gintuzten. Ikasturte hasiera zen, eta han ginen gu, atsedean hartzen, ondo jaten, indartzen... baina, hala ere, tristura! Neska-mutil mordoa ginen Kievera bidalitakoetan. Haurren Etxea osatu zuten, eta hantxe bizi ginen gu. Zuzendaria errusiarra zen; gerrako heroia, nonbait. Gainera, zaintzailerak zintzoak genituen. Eta baziren senar-emazte batzuk bidaia gurekin egindakoak: Lupe (Gualupe), eta gizona, Manolo ote zuen izena ez dakit. Maisu-maistrak ziren, adinekoak. Gaztelania erakusten zuten. Gurekin bizi izan ziren etxe hartan. Haien aztarna ere galdu nuen gero. Moskun beste talde bat zen, gurea bezalakoa, eta arestian aipatu dizkizudan herri horietan: denetan ere, Haurren Etxea. Urte batzuk Kieven eta, nik 14-15 urte, Gazteen Etxea egin zuten Leningraden. Hazten ari ginen, bistan da, eta etxe hartan bildu gintuzten herri guztietako gazteok. Eta 1941ean, Leningraden nengoela, nik 16 urte, gerra!

Tragedia.

Tragedia eta erdi! Leningradeko blokeoan eusteagatik eman zidaten domina erakutsiko dizut...

Leningradeko blokeoan izan zinen!

Bai. Badakizu zer egiten genuen? Gosea eta hotza pasa. Tanke fabrikariak handienetakoa Leningraden zegoen. Guk torlojuak desmuntatzen genituen, torlojutxoak. Errusiarrek lanean, eta gu haiei laguntzen. Sobietarrek

Ama ez, 'Josefa'

“Ingalaterra bidez jaso izan nituen familiaren berriak. Amaren lehen eskutitza, hala ere, Medikuntza lehen urtea egiten ari nintzela jaso nuen, 1947an. Eskutitz azalean zer jarriko eta: ‘SESBean diren Espainiako haurren arduradunari’. Eta eskutitza jaso nuen! Eta amak esaten zidan: ‘Alaba hori, eskutitz hau jasotzen baldin baduzu, idatziezadazu honako helbidera, Ingalaterran den lagun honen etxera’. Horrela berreskuratu genuen harremana. Gero, biak izan nituen bisitan, Kuban, ama eta neba. Aita hila zen ordurako. 1937tik 1966ra ez nuen ama ikusi, eta 66an erditzen lagundu zidan. Alaba jaiotzen, Natatxa. Ordurako ‘Josefa’ esaten nion amari. Ez zitzaidan ‘ama’ ateratzen!”.

esaten ziguten: “Hartu torloju eta iltzeok, desmuntatu, eta bota hona”. Haiek, gero, piezak hartu, trenean sartu eta Ufa hirira bidaltzen zituzten, tankeak muntatzen zituzten lekura. Eta handik gerrara tankeak! Horretan lagundu genuen guk, zertan lagunduko genuen bestela? Ez genuen modurik! Gogoratzen naiz nola ibiltzen ziren hegazkin alemanak, panfleto botatzen: “Errusiar neskatilak, errendi itzazue zeuen buruak, hori galduta dago-eta!”. Horretaz gogoratzen naiz. Alemanek usteko zuten, nonbait, gerran hasi eta berehala irabaziko zutelak. Ez zuten espero gerrak iraungo zuela, gorriak ikusiko zituztela hotzaren ondorioz. Leningraden geratzen ginen neskatilok geure buruak errenditzea eskatzen ziguten aleman haiek! Hura izan zen, hura! 1941ean hasi zen gerra eta hantxe harrapatu gintuen neguak. Hiltzen zen jendearen gainera izotza botatzen genuen, izurriterik izan ez zedin. 1942ko martxoan irten ginen Leningradetik, Bizitzaren bidetik.

Bizitzaren bidetik?

Ladoga lakua da Bizitzaren bidea. Laku ikaragarri zabal handia. Lakuak izoztu egin behar zuten, izotz geruzak halako lodiera jakin bat izan arte, kamioiak izotzaren gainetik lakuko uretan hondoratu gabe igaro zitezten. Bizitzaren bidea! Hala ere, ordurako lau oilo geratzen ginen Leningraden. 1942ko martxoan, azkenean, izotza ondo lodituta zegoenean irten ginen Leningradetik, Bizitzaren bidetik barrena. Blokeoa erabatekoa zen, bide hartatik izan ezik. Gaur egun zoragarri dagoela diote, aisialdi leku paregabea omen da. Hori xe esan izan didate.

Bizitzaren bidetik nora?

Trenak hartzera. Ganadu trenak ziren. Hantxe sartu eta hurrengo geltokian, jendea zain, eltze tzar batzuk prest, zopa beroarekin. Eta gu jan eta jan. Eta hurrengo geltokian, berdin, eta geltokirik geltoki, hegoaldera iritsi ginen, Krimeara. Ondo urruti, gero! 1945ean bukatu zen gerra. Ni, bakarrik, sobietarrez inguratuta, euskaldunak galduta, nire ondoan izan ziren lagunak berri batere ez neukala. Batzuk hona, besteak hara... Moskun gertatu nintzen. 1947a zen, hamabost errepublika Sobiet Batasunean, zein bere zorakeriekin. Ezer ez eta festa! Nik banekien zer edo zer ikasi nahi nuela. “Nor edo nor izan behar naiz bizi honetan, gero?”. Baina hori nahi izanagatik ere, goseak bizi nintzen, eta nola ikasi? Medikuntza ikasten hasi nintzen, azterketarik ezin gaindituta, ezin estudiantuta, goseak. Ez neukan sudurra eta titia besterik! Iharra, goseak... Medikuntzan izena eman

90 urtetik hur

“Hainbat hispano-sobietarrek Kuban egin genuen bat. Batzuek elkar ezagutzen genuen, baina gehienok ez. Sobiet Batasuneko bateko eta beste hirietako Haurren Etxeetan egondakoak ginen. Eta Kuban elkartu. Dozena bat ginen, ez pentsa askoz gehiago bildu ginenik hemen. Eta Leningraden bizi izandakoak, nire lagun Isabelita eta biok. Basilisa, Inazio, oraindik orain hila... Gutxi gara bizirik, zahartuta gaude, 90 urtetik hurrago, 80tik baino. Duela bizpahiru urte elkartu ginen. Harrezkero, ezer ez”.

nuen, hala ere, eta gainditu ere gainditu nuen. Ikerketa Institutuan egin nuen lan, pneumologia sailean, tuberkulosia ikertzen batez ere. Institutuak ospe handia zuen eta, ni hartan ari nintzela lanean, Kubatik Moskura mediku espedizio bat izan zen –ospitaleetako zuzendariak eta beste; tartean zen Machado Ventura, hemengo Ikerketa Institutuko zuzendaria, izen handiko medikua Kuban orduan–, eta nik gaztelaniaz banekienez, bisitariekin hitz egin nezan agindu zidaten, medikuntzaz gaztelaniaz hitz egiteko, alegia. Haiekin lan egin nuen, gure pneumologia programa azaldu

AZKEN HITZA

Sobietarren ontasuna

“Sobietarren ontasuna da munduan ikusi dudana guzarik handiena. 1941 urtera arte, behintzat. Krimeara udan heldu eta hango kirol eta jolasa, hango eskia, hango boleibola... Sobietarren onbertasuna ez dut ahaztekoa! Kontrara, ezin dut eraman alemanen krudelkeria, Leningradeko blokeoa. Izugarria!”.

nien, nola lan egiten genuen tuberkulosiaren kontra, hau eta hura, nik nekien guztia. Gero, 1961ean Kubara bidali ninduten, sobietar militarrekin batera; senarrarekin, esan nahi dut... Espainola nuen senarra, madrildarra. Frantziatik Sobiet Batasunera bidali zuten, eta hantxe ezkondu nintzen berarekin. 1961 hartan etorri ginen hona. Hemen, Moskun ezagututako Machado Venturak hartu ninduen bere Institutuan, tuberkulosiaren kontrako ligan, Ambrosio Grillo ospitalean, Puerto Mayan. Baina laster ginen Habanan, tuberkulosiaren kontra borrokan beti. ■

ARGIA EREÏTEN

Euskal Kulturaren XII. Jardunaldiak

XII Jornadas de la Cultura Vasca

Abenduak 1.	20:00. Algortako Kasinoa.	«GETXOKO IZENAK» liburuaz MIKEL GORROTXATEGIrekin (2. topaketa)
Abenduak 2.	20:00. Udaletxeko Areto Nagusia.	EUSKARA SARIA
Abenduak 3.	10:00 eta 17:00. Piper's.	TRIKIKANTU GOSARIA eta TRIKIMERIENDA
Abenduak 3.	19:00. Satistegin hasita.	BERTSO POTEOA
Abenduak 4.	20:00. Musika Eskola.	GARIren kontzertua
Abenduak 12.	18:00. Algortako Kasinoa.	ALBE GALA
Abenduak 18 eta 19.	Getxo osoan.	GETXonEGIN II. pintxo lehiaketa